

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ: ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

РОБОТА АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ ПО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Олена Фоторанчук

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
факультет
дошкільної, початкової освіти і
мистецтв, Національний
університет «Чернігівський
колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
мистецьких дисциплін, Олександр Солдатенко

<https://orcid.org/0000-0001-7400-2779>

У нових соціально-економічних умовах нашого суспільства гостро і актуально постало питання про пріоритетне значення навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, їх становлення та розвиток. Україна обрала стратегічний напрямок розвитку – інтеграцію в європейський освітній простір, де інклюзивне навчання є основною формою здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами. Згідно з Законом України «Про освіту» особа з особливими освітніми потребами – «це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту» [1]. Інклюзивна освіта визнана основоположним правом усіх учнів, у тому числі з обмеженими можливостями, у національному законодавстві України, зокрема в Законі України «Про освіту» та Конвенції про права людей з інвалідністю, яку Україна ратифікувала у 2010 році [2].

«Інклюзивна освіта як педагогічний феномен передбачає таку організацію освітнього процесу, за якої всі діти, незалежно від їхніх фізичних, психічних та інших особливостей розвитку, включені до загальної системи освіти й навчаються разом з іншими однолітками (при цьому в освітніх організаціях здійснюється облік їхніх особливих освітніх потреб, надається специфічна педагогічна підтримка й корекційна допомога)» [3, с. 29].

Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана насамперед з тим, що на сьогодні кількість дітей з особливими освітніми потребами щороку в Україні зростає, що помітно навіть в невеликих сільських школах, де вже також створюються класи з інклюзивною формою навчання. Держава активно працює над розвитком інклюзивної освіти, створюючи спеціальні інклюзивно-ресурсні центри, готуючи спеціалістів у цій галузі, розробляючи теоретичну та нормативно-правову базу з питань інклюзії.

Інклюзивне навчання в умовах сільської місцевості має свої особливості, оскільки сільські школи стикаються з певними викликами, наприклад, брак спеціального обладнання для учнів з особливими освітніми потребами, таких як мультимедійні засоби, спеціальні дидактичні матеріали, засоби для фізичної реабілітації та дефіцит або відсутність вузькопрофільних спеціалістів, таких як логопед, дефектолог, психолог, які відіграють важливу роль в процесі інклюзивного навчання. До того ж, у сільській місцевості рівень обізнаності населення про інклюзію може бути нижчим, що призводить до стереотипів і нерозуміння, що в свою чергу ускладнює процес соціалізації дітей з ОПП.

Одна з провідних ролей у процесі інклюзивного навчання відводиться асистенту вчителя, який під час освітнього процесу проводить разом з дитиною найбільшу кількість часу, глибше знає її потреби, навчальні труднощі та допомагає їх подолати. Це вимагає від асистента чималих спеціальних знань, умінь та навичок.

Основними завданнями асистента вчителя в організації інклюзивного навчання є забезпечення індивідуального підходу до кожного учня, допомога в адаптації та модифікації навчальних матеріалів, супровід учнів з особливими освітніми потребами під час уроків, співпраця з учителями та батьками учнів

Асистент вчителя є ключовим елементом у створенні інклюзивного навчального середовища, його робота допомагає забезпечити індивідуальний підхід до кожного учня, сприяє їхній соціалізації, емоційній підтримці та покращенню навчальних досягнень. В умовах сільської місцевості асистент вчителя повністю сам шукає, добирає, готує дидактичні матеріали для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, оскільки більшість сільських шкіл має недостатнє або відсутнє матеріально – технічне забезпечення для повноцінної організації процесу інклюзивного навчання.

Співпраця асистента вчителя з батьками є важливим компонентом ефективної інклюзивної освіти, оскільки вона сприяє кращій адаптації учнів з особливими освітніми потребами до шкільного середовища. Ця співпраця має на меті створення єдиного підходу до навчання та виховання дитини, що поєднує зусилля як школи, так і сім'ї. Це особливо важливо в умовах сільської місцевості, оскільки саме тут спостерігається низький рівень самосвідомості та відповідальності батьків за освіту власних дітей. Асистент вчителя регулярно інформує батьків про успіхи та труднощі дитини в навчанні, надає батькам рекомендації щодо того, як краще підтримувати дитину в домашніх умовах. Це може включати поради щодо виконання домашніх завдань, організації навчального простору, розвитку соціальних навичок, подолання психологічних викликів, пов'язаних з вихованням дитини з особливими освітніми потребами.

Якісна співпраця асистента вчителя з батьками, педагогічним колективом та корекційними педагогами є запорукою успішного навчання та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у соціумі. Завдяки такій співпраці учні з особливими освітніми потребами, які навчаються у сільських школах, краще адаптуються до загального навчального середовища, менше відчувають ізоляцію завдяки постійній підтримці асистента, що робить їх більш впевненими у своїх силах. Співпраця вчителів та асистентів у сільських школах

дає змогу забезпечити індивідуальний підхід до кожного учня, підвищити ефективність навчального процесу та створити інклюзивне середовище, де всі діти мають можливість успішно навчатися і розвиватися [4].

Мистецтво є також важливим чинником сприяння інклюзивній освіті за умов його ефективного використання. Мистецька освіта є важливим аспектом інклюзії у закладах загальної та позашкільної загальної середньої освіти. Вона охоплює різні форми художнього вираження, включаючи образотворче мистецтво, музику, танець, театр, літературу і відіграє вирішальну роль у вихованні творчості, критичного мислення, культурного розуміння та особистому розвитку учнів [5].

Зокрема, «музичне мистецтво має позитивний вплив на емоційну сферу, виконує комунікативну, регулятивну функції, сприяє збереженню психічного здоров'я усіх учасників педагогічного процесу. Саме музика здійснює найбільш емоційний вплив на дитину, особливо на дітей з особливими освітніми потребами. Адже будь-якому музичному твору притаманні ритм, форма, композиція, мелодична лінія і обов'язково емоційне забарвлення, вираження певних дуже сильних почуттів» [6, с. 13]. «Музика може бути використана для створення позитивного пізнавально-розвиваючого середовища для дітей. Вона, як соціально-комунікаційна діяльність, є альтернативним засобом спілкування для невербальних учнів і допомагає поліпшити їх самооцінку. Кожна дитина з особливими потребами має унікальний стиль навчання і через використання мови, руху, інструментів та співу можна розвинути різні рівні майстерності в одному музичному творі. Спів, спів/вокалізація, гра на інструментах, рух/танець, музична імпровізація, написання пісень/композиція та прослуховування музики, є засобами музичної терапії для допомоги дітям, які мають особливі потреби навчання, інвалідність, аутизм, ADD або СДУГ, проблеми поведінки, фізичні вади, втрату слуху або зору» [7, с. 38].

Завдяки спільним зусиллям вчителів мистецьких дисциплін та асистентів вчителя забезпечується залучення учнів з особливими освітніми потребами до музичних, художніх та інших мистецьких програм, що є важливим для розвитку їхньої творчості, самовираження та емоційного інтелекту. Використання різноманітних методів допомагає зробити ці програми цікавішими та доступнішими для учнів різного віку та рівня підтримки.

У висновку можна зазначити, що роль асистента вчителя в інклюзивному навчанні є критично важливою для забезпечення якісної освіти для учнів з особливими освітніми потребами. Він діє як посередник між учнем, вчителем та іншими учасниками освітнього процесу, забезпечуючи індивідуальну підтримку та створюючи сприятливі умови для успішної інтеграції дітей в освітнє середовище. Забезпечення якісного інклюзивного навчання в сільських школах вимагає комплексного підходу, який включає підготовку педагогів, розвиток інфраструктури, залучення батьків і громади, а також міждисциплінарну співпрацю. Інвестування в ресурси та підтримку для учнів з особливими освітніми потребами допоможе створити рівні можливості для їхньої освіти та соціалізації, забезпечивши успішне інтегрування в освітній

процес та суспільство.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 12. 10. 2024).
2. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 12. 10. 2024).
3. Солдатенко О. І. Спільні навички організації інклюзивного освітньо-мистецького середовища для вчителів музичного мистецтва та менеджерів соціокультурної діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. – Вип. 65. Том 3. С. 28–34.
4. Дятленко Н. М. Асистент учителя в інклюзивному класі : навчально-методичний посібник за загальною ред. М. Ф. Войцехівського. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
5. Беземчук Л. В. Конструювання творчого компонента змісту музичної освіти в основній школі. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Харків, 2007. 19 с.
6. Фоторанчук О. А. Вплив музичного мистецтва на емоційну сферу молодших школярів з особливими освітніми потребами. *Мистецтво та освіта: новації і перспективи: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (25 квітня 2024, м. Чернігів) / упор. Скорик Т.В., Ладонько Л.С., Нехай В.А., Солдатенко О. І., Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2024. С. 12-13*
7. Солдатенко О. І. Специфіка інклюзії музичної освіти в Україні. *Мистецтво та освіта: новації і перспективи: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (25 квітня 2024, м. Чернігів) / упор. Скорик Т.В., Ладонько Л.С., Нехай В.А., Солдатенко О. І., Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2024. С. 37-38*